

P.H. 1935. máj. 12

FÉLSZÁZADOS EMLÉKEZÉS AZ 1885. ÉVI ORSZÁGOS KIÁLLÍTÁSRA

IRTA: SIKLÓSSY LÁSZLÓ

Két nemzedéket átviharzott hatvanas ifjak és hetvenkedő legények még jól emlékeznek az 1885-ös kiállításra, amelynek mozgalmasságát mint fürge gimnazisták vagy mint tekintélyes cilinderes jogászyerekek élvezték végig.

Boldog és bizakodó korszak volt ez... Már beleszoktunk az alkotmányosságba. Volt külpolitikai bonyodalomunk, sőt háborunk is: a boszniai okkupáció, amelyről csak utóbb derült, miféle balfogás volt. Akkor minden jól ment. A kormánykereket erősen fogta a kezében *Tisza Kálmán*. Már tizedik éve volt miniszterelnök. Már harmadszor is ő választatott. És ez, az 1884-es választás sikerült a legjobban. Ugy látszott, hogy minden időkre ő marad miniszterelnöknek.

Ezt a gyönyörű új országot s annak sudárba szökkenett fővárosát meg kell mutatni a világnak! Legyen kiállítás! Ezt leginkább Matlekovits Sándor és Zichy Jenő, az ipargróf hangoztatta, aki csak nemrégiben rendezett sikeres iparkiállítást Székesfehérvárott. Mások adatokkal igazolták, hogy a kiállítások kora lejárt. Mi tudjuk, hogy akkor legfeljebb csak kezdődött. Végre összefogtak az összes illetékes tényezők és létrehozták az 1885. évi „általános országos kiállítást”.

A kiállítás helyéül a Városligetet szemelték ki, amely azidőben afféle népliget volt. Tava hinárosan-nádasan terpeszkedett szét és hordozta habjain a vidám vasárnapi ladikosokat, akik kiszállhattak uzsonnázni a Páva-szigeten vagy megközelíthették rajta az ősi vurstlit s abban Vasvári Kovács színművész híres Utvesztőjét. Ez a romantika eltűnt.

Aztán sok fát is eltűntettek, de ez benne volt a Liget végzetében. Már József nádor is vágatta a Liget fáit és azóta folyton vágattuk: a Liget mégis szebb és szebb lett. Való igaz, hogy a Ligetnek a kiállítások sem ártottak. Az ott maradt épületek közül például alig tudnók nélkülözni az Iparcsarnokot, amely beszédes emléke a múlt század kiállítási építészetének. Kupolával összefogott négy kapujával, négy tornyával elterül ezen az alföldi Ligeten szélesen, de kedvesen. Az előtte lévő hatalmas, parkos, szökőkutas sétateret ma is élvezzük. Ötven év előtt éppenséggel csodaszámba ment.

Még két állandóságra készült épülete volt a kiállításnak, a többi ideiglenes favázas épület volt. A legtöbb afféle „svájci ház” volt, de volt kis reneszánsz palota, keleti csarnok, debreceni csárda, sőt egy székely ház is, amelyet aztán Bikafalvi Máté Domokos, a kor jeles fogásza azonmód megvásárolt és azonmód kapustól galambducostól felvitt a Svábhegyre és oda telepített a templom tájékára.

Ma mosolygunk ezen, pedig az 1885-ös kiállításnak éppen az volt egyik legfőbb érdeme, hogy nem volt túlméretezett. Ez a kiállítás csak beleilleszkedett egy már előzetesen megalapozott nagyvonalúságba, amely az Andrássy-utnak (akkor Sugár-utnak), majd a Stefánia-utnak megépítéséből, a Városligetnek kibővítéséből és az akkori új-lóversenyterrel való összeköttetéséből állott.

Elkövetkezett a kiállítás megnyitásának napja: 1885 május 1-je. „Maga a természet megtalálta ön-

magát, írta az aznapi *Pesti Hírlap*, mert színpompájának, illatárjának és fényözönének teljes bübájával köszöntött be.” Ezen a május 1-én hajtatott először végig Ferenc József király az Andrássy-uton, amelyen háromszinű zászlóerdőben ember ember hátán szorongott a lelkes tömeg, hogy megcsodálja azt a végtelen kocsisort, amelynek élén Albrecht főherceg haladt, közepén a király s a végén Rudolf trónörökös, feleségével, Stefánia belga királynnyal.

Nemcsak a főváros számára volt ez felejthetetlen élmény, hanem a királyi családnak is, mert kábítóan újszerű kép tárult eléjük ama huszegynehány perc alatt, amíg a Várból az Albrecht-uton, Lánchídon, Fürdő-utcán és Andrássy-uton végigröpültek: a várost még nem látták soha! Ez egy új Budapest volt, amely benevezte magát a világvárosok szépségversenyébe.

És ilyen kocsikázás is csak abban az időben létezett. Mert a fenti utvonálhoz adjuk még hozzá a Stefánia-utat a maga lóversenyutáni lovas-kocsis pompájával, négyes-hatos fogataival. Ezt csinálja meg a mai autós világ! Az autó torlódik, robogni csak a paripák tudtak.

Az a kor nem ismerte a buza-dumpinget. Tejfel-mézszel folyt az ország s a buzát, tejet, mézet el is lehetett adni. Jó volt földbirtokosnak lenni, jó volt falusi kastélyban

Megnyitási ünnepély.
Alsó kép: a záróünnepély. (Egykoru fényképek.)

Keleti Pavillon.

lakni s onnan feljönni a kiállításra: vinni egy kis pénzmagot szép Budapestre.

A gazdáknak már csak azért is illett feljönniök, mert volt a kiállításnak szép mezőgazdasági része is, a suly azonban nem ezen nyugodott, hanem az ipari részen. A magyar ipar kívánt elsősorban bemutatkozni országvilág előtt s ezt meg is tette. Ezt a szép teljesítményt fény és árnyoldaláról egyként megvilágította *Pulszky Ferenc* a *Pesti Hírlap* vezércikkében: „Csodálkozva láttuk, — írta — mi mindent lehet kiállítani a hazában, amit rendszeren a külföldről vagy az osztrák tartományokból szoktunk hozni, csak hogy e fényes kiállításnak nagyrésze nem azt mutatja, mit készít iparunk, hanem mit képes alkotni.“ Ez azt jelentette, hogy a magyar iparosnak és gyárosnak nemcsak arra kell ügyelnie, hogy szép mintadarabokat készítsen, hanem, hogy áruját versenyre elkészülten elárúsítani is tudja.

Egy utólagos seregszemle e kiállításon mindenestre megnyugtató. Mi minden száguldott végig rajtunk ötven esztendő alatt és ime még élnek valóságban és cégtáblán azok a nevek, amelyeket egy egykoru nyomtatványból abban a sorrendben írok ki, amint ott következnek: *Dreher, Kühne, Lättke, Glüek, Gundel, Hüttl, Löng, Fischer, Zsolnay, Bachruch, Granichstaetten, Testory*. A tudományos megállapítás, hogy e kiállításnak valóban igen nagy hatása volt egyfelől iparunk önértetére, másfelől honi és külföldi híreire.

A kiállítás egyike volt első idegenforgalmi kísérleteinknek is, természetesen anélkül, hogy a mai modern idegenforgalmi módszerek szerepeltek volna. Az elgondolás az volt, hogy rendezzünk egy szép kiállítást, legyünk magyarosan vendégszeretőek a külföldi látogatók iránt s azok majd jönnek tömegestül. Hát tömegestül nem jöttek, mert az utazás azidőben drága volt. De egyesek jöttek. Így olvassuk ezt *Borostyáni Nándornak*, a *Pesti Hírlap* külföldet járt szerkesztőjének irásában:

— Nézem az idegenek névjegyzékét és szívem csakugy dagad az örömtől, mintha mesterségem nem a tollal, hanem a dupla krétával való írás volna. Orosz hercegek Moszkvából és Szentpétervárról, marquis-k és vicomte-ok Párizsból, hamisítatlan lordok tengerözve Albionnak gazdag szigetéről. Mindenféle tanácsosok Poroszországból, junkerek Mecklenburgból, gyárosok és nagybirtokosok Cseh- és Morvaországból, rentier-k Brüsszelből, Chicagóból, New Yorkból, kereskedők és zszurnaliszták Európa minden államából...

A *Pesti Hírlap* 1885 május 19-én az *Idegen sajtó ró-lunk* címmel közöl vezércikket. „Reményünk beteljesedett, — írja — a kulturálmok megszüntek bennünket következetesen ignorálni s készségesen elismerik, hogy mi a civilizált világhoz tartozunk. A németországi sajtó nehéz helyzetben van velünk szemben, de elismeréssel, sőt magasztalással emlékezett meg rólunk. Az angol és francia sajtó még most nem sokat foglalkozik kiállításunkkal, ellenben a szentpétervári Novosztí igen...“

Az előkelő csoportos látogatások élén járt Bécs város előljárósa, élén *Uhl* polgármesterrel, majd később a bécsi *Concordia* újságírók egyesülete. Mindkét látogatás fényesen sikerült. *Beksics Gusztáv* szerint Bécs a szép asszony s Budapest a huga. Eddig Bécs mostohatestvér

volt, de most már édestestvér az ő hugoskája iránt, akinek ez a kiállítás az első bálja.

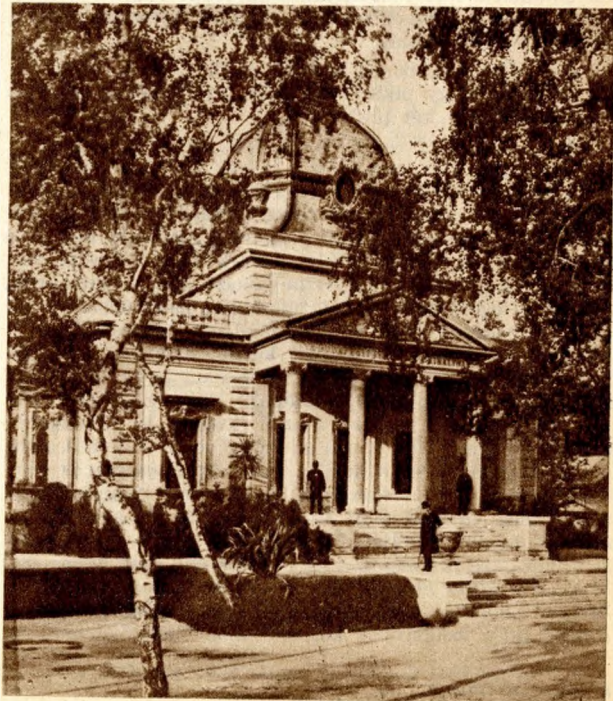
Az osztrák-magyar újságíró-ölekezés közép-pontjában *Jókai Mór* állott, akit az egyik banketten az osztrák kollégák vállukra kaptak és tíz percig hordoztak körül a teremben. Mert persze bankett az volt bőven. „Nem mondom, — írta *Borostyáni* — hogy a kiállítással bécsi barátaink egészen úgy jártak, mint a vándorutra kelt gólya, mely hazajövele után csak arról tudott beszámolni, hol falatozott a legkövőbb békákból, hanem, hogy sokat nem láttak belőle, az bizonyos.“

Nem érdektelen, hogy a magyar állam e kiállításon barátságos gesztussal fordult a „dunai államok“ felé. Számukra külön Keleti Pavillont építtettek, hogy ott, mint kiállítók szerepeljenek. Ezzel a lehetőséggel azonban igen vékonyan éltek, különösen Szerbia, amelyik inkább az antwerpeni kiállítást tüntette ki részvételével.

A kiállítás legnagyobb sikere a magyar jövőben vetett bizalom megizmosodása volt. Ebben tagadhatatlan része volt a kiállítás védnökének, Rudolf trónörökösnek, aki sohasem titkolta, hogy barátja a magyaroknak. Rudolfnak voltak érintkezési pontjai a magyarsággal, főképpen írókkal és művészekkel az Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és Képből kiadvány révén, melynek védnöke volt. Akinek alkalma volt beszélni a trón örökösével, lelkes hívévé vált.

A trónörökös ünneplése csúcspontját érte el akkor, amikor a trónörökös 1885 november 5-én magyar beszéddel zárta be a kiállítást. A *Pesti Hírlap* tudósítása szerint „minden arc örömtől pirult, a szemek a lelkesedés lángjától ragyogtak, mindenki magasabb lett egy fejjel, csak gróf *Széchenyi Pál* miniszter hajolt meg s könnyezve csókolta meg a trónörökösnek keztyűtlen kezét. A trónörökös elpirult, a körülállók mosolyogtak a tulságos el-érzékenyülésen s a jelenetet nem látó közönség lelkesen éljenzt“.

Egyesek azonban mégis csak látták s az *Alarcos bál* dallamára dudolva mentek haza: „Valóban szép ez a történet, lesz mit nevetni a halóban.“ Ugy is volt. *Széchenyinek* sokáig kellett vállania a *kisztyhand miniszter* és *Kisztyhand Pál* elnevezéseket. Az azonban csak mese, hogy ez az eset tárcájába került. *Széchenyi* még 1889-ig helyén maradt.

Király-Pavillon. (Ybl Miklós műve. Ma: Gerbeaud.)